

**Massachusetts Department of Public Health
Division of Tuberculosis Prevention and Control
(Wasaaradda Caafimaadka Dadweynaha Massachusetts
Qaybta Joojinta iyo Xakameynta Tiibayda)**

Tiibay

Waa maxay Tiibay (TB)?

Tiibay ama tiibisho ama qaaxo waa cudur u keeno jeermi marka aad neefsatid gala sambabkaaga. Wuxuu jira laba qaab oo ah Tiibay: Soo-gaadhis Tiibay iyo Cudur Tiibay.

Waa maxay soo-gaadhis Tiibay?

Soo-gaadhis Tiibay waa qaab Tiibay oo ah inay jidhkaaga ku nool yihiin tiro yar oo ah jeermiga Tiibayda, laakiin aan waxyeello kugu haynin – habka difaaca ee jidhkaaga ayaa ka hortaagan inay dhibaato kuu keenaan. Wuxuu aad dareemaysaa inaad caafimaadqabtid, ma jiranid isla markaana qof kale ma siin kartid jeermiga Tiibayda. Haddii aad qabtid soo-gaadhis Tiibay ka dibna uu habka difaaca jidhkaagu daciif noqdo, soo-gaadhistaa Tiibayda aad qabtid waxay isu rogi kartaa cudur Tiibay. Marmarka qaarkood soo-gaadhistaa Tiibay waxa la yidhaahdaa waa nooc Tiibay oo “hurda”.

Waa maxay cudur Tiibay?

Cudurka Tiibay waa qaab Tiibay oo ah inay jidhkaaga ku nool yihiin tiro badan oo ah jeermiga Tiibay kuwaasoo waxyeello kugu haya. Badanaa waxa aad dareentaa inaad jiran tahay, inta badanna waxa aad jeermiga Tiibayda ku fidin kartaa dadka kale. Tiibayda waxa laga heli karaa qayb kasta oo jidhkaaga ah laakiin caadi ahaan waxay waxyeello u geysataa sambabkaaga. Calaamadaha ugu badan ee cudurka Tiibay waa qufac, qandho, cuntada oo aan nafsad loo haynin, miisaanka oo yaraada, tabar-dari, dhidid habeenkii ah iyo dareen ah daal daran.

Ma jiraa baadhitaan lagu ogaado soo-gaadhistaa Tiibayda?

Haa. Waxa aad baadhitaan Tiibay heli karta adiga oo u taga dhakhtarkaaga, kalkaalisadaada ama xarun caafimaad. Marka laguu sameeyo baadhitaanka Tiibayda **waa** inaad xusuusatid inaad ku noqotid dhakhtarkaaga, kalkaalisadaada ama xarunta caafimaadka 2 ama 3 cisho ka dib si loo eego natijada baadhitaanka. Haddii aad soo noqotid 3 cisho ka dib, waxa dhici karta in lagu celiyo baadhitaanka. Haddii baadhitaankaaga wax laga helo, macnaheedu waxa weeye waxa aad qabtaa jeermiga Tiibay, waxana dhici karta in dhakhtarkaagu kuu diro raajo laabta ah si loo hubsado inaanad la jiranayn cudurka Tiibay. Waxa kale oo jira baadhitaan dhiig oo cusub oo lagu baadho soo-gaadhistaa Tiibayda. Waxa aad weydiin kartaa dhakhtarkaaga ama kalkaalisadaada si aad war dheeraad ah u heshid.

Ma la daweyn karaa soo-gaadhistaa Tiibayda?

Haa. Haddii aad qabtid soo-gaadhis Tiibay, waxa dhici karta in lagu siiyo dawo Tiibayda ku soo gaadhay ka joojinaysa inay noqoto cudur Tiibay. Waxa aad dawadaa qaadan doontaa mudo ah 6 ilaa 9 bilood.

Ma la daweyn karaa cudur Tiibay?

Haa. Haddii aad qabtid cudur Tiibay, waxa aad qaadan doonta dhawr dawo oo ah dawooyinka Tiibayda mudo ah 6 ilaa 9 bilood si lagaaga daweyno cudurka Tiibayda..

Sidee bay jeermiga Tiibaydu ugu fidaan ama u gaadhaan dadka kale?

Jeermiga Tiibaydu waxa uu dadka kale ku fidaa marka qof la buka cudurka Tiibayda sambabka u qufaco ama hindhisoo ka dibna jeermiga ku firdhiyo hawada. Ka dibna dadka la nool, la shaqeeya ama wakhti badan la qaata qofkaa waxay neefsan karaan jeermiga Tiibayda waxana soo gaadhi kara jeermiga.

Tiibabaydu ma ku soo gaadhi karta marka aad gacanta ula tagtid cunto ama alaab kale?

Maya. Jeermiga Tiibaydu waxa kaliya ee laba qof isu tabiyaan marka uu hawada sii dhex maro. Jeermiga Tiibayda kuma soo gaadhi karo marka aad gacanta ula tagtid cunto ama alaab kale.

Waa maxay Tiibay adkaysi u leh dawada?

Tiibay dawada adkaysi u leh waxay ka timaadaa jeermi Tiibay oo aan lagu dili karin dawooyinka Tiibayda ee caadiga ah. Haddii aad qabtid cudur Tiibay oo dawada adkaysi u leh, waxa dhici karta in lagu siiyo dhawr nooc oo ah dawooyinka Tiibayda ugu yaraan 12 bilood. Waxa aad yeellan kartaa cudur Tiibay oo adkaysi u leh dawada haddii aanad dawooyinkaaga u qaadan sidii lagu faray ama haddii aad joojisid qaadashada dawooyinka ka hor mudadii daweyntaada loogu talogalay. Dhakhtarkaaga ayaa kuu sheegi doonaa marka aad joojinaysid qaadashada dawadaada Tiibayda.

Waa maxay BCG?

BCG waa talaal lid ku ah Tiibayda oo laga bixiyo wadamada ay Tiibaydu ku badan tahay. Waxay ilmaha aad u yaryar iyo caruurta yaryar ba ka joojin kartaa inay la bukoodaan cudurka Tiibayda. Marka ay ugu fiican tahay BCG waxay caruurta badbaado siisaa mudo ah 5 ilaa 10 sannadood, marmarka qaarkoodna sinaba ugama badbaadiso Tiibayda. Si dhif ah ayaa looga isticmaala Marayanka gudihiisa sababtoo ah dadka la siiyay talaalka BCG waxa wali soo gaadhi kara Tiibay, qaar badan na waxa ku dhici kara cudurka Tiibayda. Dadka la siiyay talaalka BCG in ka badan 10 sannadood ka hor ee imminkana leh natijo baadhitaan Tiibay oo haa ah waxay u badan tahay inay qabaan soo-gaadhis Tiibay.

Wixii ah war dheeraad ah ee ku saabsan Tiibay kala xidhiidh Guddida Caafimaada (Board of Health) ee magaaladaada ama Wasaaradda Caafimaadka Dadweynaha ee Massachusetts, Qaybta Joojinta iyo Xakameyn Taibayda (Massachusetts Department of Public Health, Division of Tuberculosis Prevention and Control) oo leh lambarka (617) 983-6970 ama <http://www.state.ma.us/dph/cdc/tb/index.htm>.